

Nákup dezinfekčných prostriedkov, ktoré nie sú nebezpečné MESTO VIEDEŇ (RAKÚSKO)

KONTEXT

Používanie dezinfekčných prostriedkov je nevyhnutné na boj proti choroboplodným zárodkom a na zabránenie šíreniu infekcie. Používajú sa na pracovné povrchy, podlahy, nábytok, zdravotnícke pomôcky a na pokožku. Môžu však predstavovať aj riziko pre zdravie ľudí a životné prostredie. Na rozdiel od iných skupín výrobkov, ako sú čistiace prostriedky alebo kozmetika, sa žiadna z existujúcich environmentálnych značiek nevzťahuje na dezinfekčné prostriedky. Inštitúcie a zariadenia mesta Viedeň spotrebujú ročne viac ako 400 ton dezinfekčných prostriedkov (len Združenie viedenských nemocníc spotrebuje 330 000 kilogramov, čo predstavuje 1,4 milióna eur).

Hlavnými používateľmi sú nemocnice, domovy dôchodcov, školy a škôlky. Dezinfekčné prostriedky chránia pred infekciami a sú nevyhnutné na ochranu zdravia ich hlavných používateľov. Hlavnou vlastnosťou dezinfekčného prostriedku je jeho antimikrobiálna účinnosť v oblasti použitia.

Ekologické verejné obstarávanie (GPP) je vo Viedni v centre pozornosti od roku 1998, keď mesto spustilo program ÖkoKauf Wien (Eco-Buy Vienna) s cieľom poskytnúť ekologické kritériá a nástroje výberu pre skupiny výrobkov nakupovaných mestom. V rámci toho bola vytvorená pracovná skupina (PS) pre dezinfekciu, ktorej úlohou bolo zväžiť, ako by bolo možné podporiť ochranu zdravia pri práci a ochranu životného prostredia prostredníctvom starostlivého výberu dezinfekčných prostriedkov v nemocniciach, domovoch dôchodcov, materských školách a školách. S cieľom pomôcť pri identifikácii a hodnotení nebezpečných látok spojených s rôznymi typmi komerčne dostupných dezinfekčných prostriedkov vytvorila táto skupina viedenskú databázu dezinfekčných prostriedkov: WIDES. Verejnosť ju mohla používať od októbra 2009 a zamestnanci mesta Viedeň (interne) od roku 2007.

UDRŽATEĽNÝ PROFIL

Chemické dezinfekčné prostriedky sú nepostrádateľné v zdravotníctve a iných oblastiach s hygienickým rizikom, sú však aj zdrojom zdravotných a environmentálnych rizík. Použitie cytotoxické látky môžu u používateľov spôsobiť alergie, ekzémy alebo astmu. Niektoré zložky sú podozrivé z karcinogenity alebo teratogenity. Keď sa tieto látky dostanú do čistiare odpadových vôd cez kanalizačný systém, môžu zhoršiť čistiaci výkon čistiare odpadových vôd. Zložky s nízkou odbúrateľnosťou sa uvoľňujú do životného prostredia a poškodzujú živé organizmy vo vode. Keďže dezinfekčné prostriedky nemajú environmentálne značky, bolo v minulosti veľmi ťažké vybrať si dezinfekčné prostriedky, ktoré nie sú škodlivé pre životné prostredie a ľudské zdravie.

PREHĽAD DATABÁZY WIDES

WIDES má dve funkcie. Prvým je zhromažďovanie a štruktúrovanie informácií o dezinfekčných prostriedkoch a ich zložkách. Databáza obsahuje viac ako 240 zložiek a približne 280 produktov dostupných na trhu. Údaje o zložkách zahŕňajú klasifikáciu (t. j. výstražné upozornenia podľa Globálne harmonizovaného systému klasifikácie a označovania chemických látok (GHS) Organizácie Spojených národov), vlastnosti a údaje o toxicite/ekotoxicite. Údaje o výrobku zohľadňujú aplikáciu, koncentráciu klasifikovaných zložiek, materiálovú kompatibilitu a spektrum pôsobenia. Jeho druhou funkciou je hodnotenie zložiek aj výrobkov. Hodnotenie sa začína zoskupením a škálovaním nebezpečných zložiek pomocou čísel a farebného kódu od bledožltej po sýtočervenú, aby sa zoradili od najnižšieho po najvyššie riziko (čím vyššie číslo, tým vyššie riziko).

WIDES hodnotí výrobky podľa svojej hodnotiacej schémy, ktorá zohľadňuje všetky zložky s nebezpečnými vlastnosťami na konkrétnych úrovniach koncentrácie.

Hodnotenia výrobkov sa uvádzajú s použitím rovnakého farebného kódovania od svetložltej po červenú, ako je uvedené nižšie. Keďže výrobky sú zoskupené podľa ich použitia, vytvorili sa porovnávacie rebríčky dezinfekčných prostriedkov v siedmich kategóriách nebezpečnosti (siedma kategória je určená pre horľavé výrobky). Ak nie sú k dispozícii informácie o nebezpečenstve a chýbajú údaje, vloží sa otáznik. Na zaradenie dezinfekčných prostriedkov používateľa vyberú požadovanú oblasť použitia, spektrum pôsobenia a časovú expozíciu. Tým sa vygeneruje mriežka produktov, ktorá vyzerá nasledovne:

Hazard categories:		Acute toxicity (respiratory tract)	Irritation and corrosivity	Allergenic potential	Mutagenic, carcinogenic, toxic for reproduction, chronically toxic	Behaviour in surface water - Acute*	Behaviour in surface water - Chronic*
Assessed Products :	A						
	B						
	C			??	?		?
	D						
	E			???	?		?
	F						?
	G						?
	H						
	I				?		?
	J						
	K			?	?		?
	....						

* The ecotoxic assessment will be implemented with the next update.

Dezinfekčné prostriedky obsahujú pomerne štandardný súbor biocídnych účinných látok. Hoci bola databáza vytvorená na základe viedenského kontextu, má potenciál na celosvetové použitie. V januári 2018 obsahovala databáza WIDES informácie o 57 biocídnych účinných látkach. Dôraz sa teraz kladie na všetky látky používané na ľudskú hygienu zahrnuté do [nariadenia Európskej únie o biocídnych výrobkoch](#). Databáza bola sprístupnená online v [nemčine](#) a [angličtine](#), a je bezplatná a otvorená pre každého. Konečným cieľom databázy je podporiť postupné nahrádzanie najtoxickejších zložiek používaných v dezinfekčných prostriedkoch v celosvetovom meradle.

WIDES V PRAXI

Databáza WIDES pomáha identifikovať rizikové potenciály dezinfekčných prostriedkov a postupne ich nahrádzať. Nižšie je opísaných niekoľko príkladov používania systému WIDES.

Združenie viedenských nemocníc (KAV): Spoločnosť [KAV](#) zastrešuje mestské nemocnice, geriatrické centrá a domovy dôchodcov a z hľadiska množstva je najväčším používateľom dezinfekčných prostriedkov vo Viedni. Spoločnosť KAV používa systém WIDES na posúdenie potenciálu náhrady alternatívnych dezinfekčných výrobkov. Preto tím odborníkov na hygienu vypracoval zoznam odporúčaní a profil účinnosti dezinfekčných prostriedkov na ruky, povrchy, nástroje a pokožku, zatiaľ čo prevádzkovatelia siete WIDES navrhli alternatívy s menším vplyvom na ľudské zdravie a životné prostredie. Tento profil obsahuje informácie o požadovaných množstvách, veľkosti balenia, rozsahu účinnosti atď. Vďaka podnetom od oboch tímov mohla KAV k výmene pristupovať informovane a vypočítavo. Zoznam odporúčaní sa aktualizuje každý druhý rok, aby sa doň mohli pravidelne zapracovávať všetky nové zistenia z dostupných údajov o nebezpečenstvách dezinfekčných prostriedkov a zaujímavých nových výrobkoch.

„Inštitúcie a zariadenia mesta Viedeň používajú viac ako 400 ton dezinfekčných prostriedkov ročne (samotné združenie viedenských nemocníc používa 330 000 kilogramov, čo zodpovedá 1,4 milióna EUR). Hlavnými používateľmi sú nemocnice, domovy dôchodcov, školy a škôlky.“

Viedenská pracovná skupina pre dezinfekciu významne prispela k zjednodušeniu a sprehľadneniu obstarávania dezinfekčných prostriedkov v oblasti zamestnanosti a ochrany životného prostredia. Materské školy vo Viedni tiež obstarávajú dezinfekčné prostriedky po konzultácii so ZS a podľa výsledkov WIDES.

Výber dezinfekčných prostriedkov s nízkym rizikom (pre tehotné pracovníčky): V roku 2015 vydalo ústredné pracovné oddelenie rakúskeho spolkového ministerstva práce, sociálnych vecí a ochrany spotrebiteľa vyhlášku o dezinfekčných prostriedkoch na ruky pre tehotné zamestnankyne. To umožňuje používať dezinfekčné prostriedky na ruky len v prípade, že sú vylúčené určité riziká. Vylúčené sú najmä výrobky, ktoré obsahujú látky klasifikované ako karcinogénne, mutagénne, reprotoxické, senzibilizujúce, chronicky alebo (vysoko) akútne toxické a látky, o ktorých chýbajú údaje v týchto kategóriách. Namiesto toho, aby sa v každom prípade vyžadovala kontrola kariet bezpečnostných údajov a registračných dokumentácií podľa [nariadenia REACH](#), čo by bol zdĺhavý proces, vyhláška odporúča preveriť farebný kód hodnotenia výrobkov WIDES, a tak rýchlo vybrať výrobky bez uvedených nebezpečenstiev. Vyhláška má veľký vplyv, pretože väčšina nemocníc by chcela obstarávať len dezinfekčné prostriedky, ktoré môžu štandardne používať aj tehotné zamestnankyne.

Uplatňovanie systému WIDES sa okrem toho odporúča v [rakúskom akčnom pláne pre udržateľné verejné obstarávanie](#) a v rakúskej študijnej skupine pre kvalitu vnútorného ovzdušia.

Databáza WIDES sa bude v roku 2019 ďalej rozvíjať, aby mohla poskytovať aj funkciu výberu na vylúčenie výrobkov so špecifikovanými rizikami. Táto funkcia je určená na testovanie ponuky menej nebezpečných výrobkov na trhu pred výberovým konaním.

Pokiaľ ide o náklady, databáza stojí približne 50 000 EUR ročne a financuje ju [mesto Viedeň](#), Rakúsky úrad pre odškodňovanie pracovníkov a Rakúske spolkové ministerstvo pre udržateľnosť a cestovný ruch. Väčšinu práce na systéme WIDES vykonal a vykonáva [Úrad pre chemické inžinierstvo TB-Klade](#).

VÝSLEDKY

Kritériá WIDES umožňujú súčasné hodnotenie vplyvov na zdravie a životné prostredie.

K týmto výhodám patrí:

- Zníženie alergénnych, toxických, karcinogénnych, mutagénnych a teratogénnych zložiek zlepšuje pracovné podmienky zamestnancov používajúcich dezinfekčné prostriedky. Vo všetkých nemocniciach KAV boli napríklad postupne vyradené alergénne vonné látky a aldehydy. Výrobky s najvyššou toxikologickou záťažou podľa WIDES v posledných rokoch zmizli z trhu. Jeho rozšírené používanie vo firmách, nemocniciach a právny význam pre ochranu materstva pozitívne prispeli k jeho ďalšiemu rozvoju.
- WIDES pomáha posilňovať iniciatívy zamerané na environmentálne vhodné obstarávanie. Pracovná skupina „Dezinfekcia“ vytvára siete na národnej a medzinárodnej úrovni (napríklad spolupráca so [Zdravotnou starostlivosťou bez poškodenia - Európa](#), [Svetovou zdravotníckou organizáciou](#) atď.) a prezentuje svoju činnosť na medzinárodných konferenciách a stretnutiach.
- Toxikologické údaje, ktoré sú integrované a pravidelne aktualizované v systéme WIDES, sa môžu používať a uplatňovať v rôznych vnútroštátnych kontextoch. Tieto údaje môžu podporiť všetkých kupujúcich dezinfekčných prostriedkov, aby si vybrali výrobky obsahujúce účinné látky, ktoré sú menej škodlivé pre ľudské zdravie: www.wien.gv.at/wuawides/internet/Inhaltsstoffsuche/Bewertungen.
- V meste Viedeň sú všetky mestské útvary zo zákona povinné (na základe vyhlášky) používať databázu WIDES (vrátane KAV, materských škôl, záchranej služby, bazénov, škôl a pracovní) na identifikáciu dezinfekčných prostriedkov s nízkymi nebezpečnými vlastnosťami. V roku 2014 pracovná skupina pre dezinfekciu hodnotila, či všetci významní nákupcovia poznajú a používajú databázu WIDES pri svojich rozhodnutiach o obstarávaní. Vykonala sa analýza zakúpených výrobkov, ich množstva a úrovne toxicity v porovnaní s menej nebezpečnými alternatívami dostupnými na trhu. Na výpočet emisií vysoko nebezpečných látok v kilogramoch za rok bol vypracovaný systém referenčného porovnávania. Analýza ukázala, že z 21 zakúpených výrobkov iba tri vykazovali nízku výkonnosť pri porovnávaní. V dôsledku toho sa ročná spotreba jedného z týchto výrobkov mohla znížiť na polovicu, antimikrobiálne mydlo bolo nahradené bežným mydlom, zatiaľ čo zvyšný výrobok nebolo možné nahradiť z dôvodu nekompatibility materiálov.

Databáza WIDES významne prispieva k transparentnosti na trhu s dezinfekčnými prostriedkami. Jej vplyv sa prejavuje vo zvýšenom nákupe dezinfekčných prostriedkov s nízkym rizikovým potenciálom a na vplyve, ktorý má na výrobcov. Z toho možno usúdiť, že došlo k všeobecnému zníženiu množstva látok škodlivých pre životné prostredie a ľudské zdravie. Podrobné vyčíslenie zníženia škôd na životnom prostredí a ľudskom zdraví si vyžaduje presné objemy obstarávania pre jednotlivé skupiny výrobkov, ktoré nie sú k dispozícii. Databáza WIDES je jediná svojho druhu na medzinárodnej úrovni a následne vzbudila veľký záujem na národnej i medzinárodnej úrovni.

POUČENIE

Dva faktory boli obzvlášť dôležité pre úspešnú náhradu nebezpečných látok prostredníctvom použitia nástroja WIDES:

- Právny/politický záväzok jeho používania na základe vyhlášok miestnej samosprávy prijatých mestom Viedeň KAV a Ministerstvom sociálnych vecí.
- Vysoká orientácia prevádzkovateľov databázy na služby, ktoré majú obstarávateľov oboznámiť s nástrojom a aktívne s nimi konzultovať výber optimálnych a zároveň cenovo najvýhodnejších produktov.

Kontaktné údaje:

Marion Jaros, referentka pre technickú ochranu životného prostredia, vedúca pracovnej skupiny ÖkoKauf

Skupina pre dezinfekciu, e-mail: marion.jaros@wien.gv.at

Viac informácií o službe WIDES:

<https://www.wien.gv.at/english/environment/ombuds-office/>

<https://www.wien.gv.at/english/environment/protection/oekokauf/disinfectants/index.html>

Krátka brožúra v angličtine je na stiahnutie [tu](#).

Súvisiace informácie nájdete v európskych kritériách GPP pre čistiace výrobky a služby (v súčasnosti sa aktualizuje) a [technická podkladová správa](#).